

Чьявана и Ащвины
Махабхарата, книга 3, главы 122-124
महाभारतम्। आरण्यकपर्व। च्यवनोऽश्विनौ च

लोमश उवाच

भृगोर्महर्षेः पुत्रोऽभूच्च्यवनो नाम भार्गवः ।

समीपे सरसः सोऽस्य तपस्तेपे महाद्युतिः ॥ १ ॥

lomaśa, bhṛgu, cyavana - имена собственные;
saras *n* - озеро, пруд;
tapas √tap I U., IV U. - совершать аскезу;

स्थाणुभूतो महातेजा वीरस्थानेन पाण्डव ।

अतिष्ठत्सुबहून्कालानेकदेशे विशां पते ॥ २ ॥

sthāṇu - стойкий, непоколебимый; *m* ствол дерева, пень, столб;
vīra-sthāna *n* - сидячая поза йоги (vīrāsana);
viś *f* - место жительства; племя, народ; *pl.* люди;

स वल्मीकोऽभवद्वृषिलताभिरभिसंवृतः ।

कालेन महता राजन्समाकीर्णः पिपीलिकैः ॥ ३ ॥

valmīka *m, n* - муравейник;
latā *f* - лиана, вьющееся растение;
abhisam√var V P. - покрывать, скрывать, прятать;
sam-ā√kar VI P. - рассыпать, проливать; покрывать;
pipīlika *m* - муравей;

तथा स संवृतो धीमान्मृत्पिण्ड इव सर्वशः

तप्यति स्म तपो राजन्वल्मीकेन समावृतः ॥ ४ ॥

sam√var V P. - закрывать, окутывать, отражать;
mṛd *f* - земля, глина;
piṇḍa *m* - шарик из муки или риса, приносимая в жертву теням усопших на поминках; шар, ком;
sma - только что, как раз, ведь; *частица, предающая настоящему времени значение прошедшего*;
sam-ā√var V P. - покрывать, наполнять, окружать;

अथ दीर्घस्य कालस्य शर्यातिर्नाम पार्थिवः ।

आजगाम सरो रम्यं विहर्तुमिदमुत्तमम् ॥ ५ ॥

śaryāti - имя собственное;
ramya - приятный, прелестный, спокойный, мирный;
vi√har I P. - разнимать, отнимать; проводить время, забавляться, развлекаться;

तस्य स्त्रीणां सहस्राणि चत्वार्यासन्परिग्रहः ।

एकैव च सुता शुभ्रा सुकन्या नाम भारत ॥ ६ ॥

parigraha *m* - замужество, брак; семья, жены (*собирательное*); собственность, имущество;
śubhra - сверкающий, блестящий, светлый, белый;
sukanyā, bhārata - имена собственные;

सा सखीभिः परिवृता सर्वाभरणभूषिता ।

चङ्क्रम्यमाणा वल्मीकं भार्गवस्य समासदत् ॥ ७ ॥

ābharāṇa *n* - украшение, убор, наряд, драгоценности;
caṁkram (*intens. om √kram*) - гулять;
samā√sad I P. - добиваться, достигать;

सा चैव सुदती तत्र पश्यमाना मनोरमान् ।

वनस्पतीन्विचिन्वन्ती विजहार सखीवृता ॥ ८ ॥

sudat (*f sudatī*) - имеющий красивые зубы;
vi√ci V P. - собирать, срывать (цветы), искать;

रूपेण वयसा चैव मदनेन मदेन च ।

बभञ्ज वनवृक्षाणां शाखाः परमपुष्पिताः ॥ ९ ॥

madana *m* любовь, страсть, бог любви;
mada *m* - опьянение; страсть, гордость, веселье, упоение;

तां सखीरहितामेकामेकवस्त्रामलंकृताम् ।

ददर्श भार्गवो धीमांश्चरन्तीमिव विद्युतम् ॥ १० ॥

rahita (*p.p. om √rah*) - лишенный, свободный, без ч.-л.;
vidyut - сияющий; *n* свет, свечение; *f* молния;

तां पश्यमानो विजने स रेमे परमद्युतिः ।

क्षामकण्ठश्च ब्रह्मर्षिस्तपोबलसमन्वितः ।

तामावभाषे कल्याणीं सा चास्य न शृणोति वै ॥ ११ ॥

vijana - безлюдный; *n* одиночество;
kṣāma - исхудавший, истощенный, худощавый;
kalyāṇa - счастливый; добрый; красивый, прекрасный; *n* счастье;

ततः सुकन्या वल्मीके दृष्ट्वा भार्गवचक्षुषी ।

कौतूहलात्कण्ठकेन बुद्धिमोहबलात्कृता ॥ १२ ॥

kautūhala *n* - желание, охота, любопытство;
kaṇṭaka *m* - колючка, шип;
balāt *adv.* - силой; в силу, вследствие ч.-л.

किं नु खल्विदमित्युक्त्वा निर्बिभेदास्य लोचने ।

अक्रुध्यत्स तया विद्धे नेत्रे परममन्युमान् ।

ततः शर्यातिसैन्यस्य शकृन्मूत्रं समावृणोत् ॥ १३ ॥

nir√bhid VII U - раскалывать, пронзать, протыкать, выколоть (глаза);
√krudh IV P. - сердиться, гневаться, негодовать;
√vyadh (IV P. vidhyati, p.p. viddha) протыкать, пронзать, повреждать;
manyumant - гневливый, неистовый, страстный;
sainya - военный, войсковой; *m* воин; войско;
śakṛt *n* - навоз, помет, испражнения;
mūtra *n* - моча;

ततो रुद्धे शकृन्मूत्रे सैन्यमानाहदुःखितम् ।

तथागतमभिप्रेक्ष्य पर्यपृच्छत्स पार्थिवः ॥ १४ ॥

ānāha *m* - удерживание мочи, запор;
abhipreṣṣ (abhi-pra√īkṣ) I Ā. - смотреть, замечать;
pari√pracch VI P. - спрашивать;

तपोनित्यस्य वृद्धस्य रोषणस्य विशेषतः ।

केनापकृतमद्येह भार्गवस्य महात्मनः ।

ज्ञातं वा यदि वाज्ञातं तदृतं ब्रूत माचिरम् ॥ १५ ॥

taponitya - посвятивший себя постоянной аскезе;
roṣaṇa - сердитый, разгневанный на к.л. (+Gen.);
viśeṣatas *adv.* - особенно;
apa√kar VIII U. - причинять (горе, вред);
māciram *adv.* - скоро, скорее, сейчас;

तमूचुः सैनिकाः सर्वे न विद्मोऽपकृतं वयम् ।

सर्वोपायैर्यथाकामं भवांस्तदधिगच्छतु ॥ १६ ॥

adhi√gam I P. - достигать, доходить, достигать; понимать; учить, изучать;

ततः स पृथिवीपालः साम्ना चोग्रेण च स्वयम् ।

पर्यपृच्छत्सुहृद्गर्गं प्रत्यजानन्न चैव ते ॥ १७ ॥

prthivī-pāla *m* - царь, хранитель земли;
sāman *n* - примирение, успокоение; вежливое\ласковое обращение к неприятелю;
ugra - строгий; жестокий, страшный; сильный, могущественный; *n* гнев, ярость;
varga *m* - группа, разряд; варна, каста; раздел, глава;
prati√jñā - признавать, соглашаться, обещать, высказывать;

आनाहार्तं ततो दृष्ट्वा तत्सैन्यमसुखार्दितम् ।

पितरं दुःखितं चापि सुकन्येदमथाब्रवीत् ॥ १८ ॥

√ard I P. - мучить, ранить, убивать;

मयाटन्त्येह वल्मीके दृष्टं सत्त्वमभिज्वलत् ।

खद्योतवदभिज्ञातं तन्मया विद्धमन्तिकात् ॥ १९ ॥

√at U I - отправляться, бродить, странствовать;
abhi√jval I P. - светить, сиять, блестеть;
khadyota *m* - светлячок;
antika *n* - близость; *Acc. Abl.* к; *Loc.* вблизи, при, у;

एतच्छ्रुत्वा तु शर्यातिर्वल्मीकं तूर्णमाद्रवत् ।

तत्रापश्यत्तपोवृद्धं वयोवृद्धं च भार्गवम् ॥ २० ॥

tūrṇam *adv.* - быстро, поспешно;
√dru P. I - бегать, спешить;

अयाचदथ सैन्यार्थं प्राञ्जलिः पृथिवीपतिः ।

अज्ञानाद्वालया यत्ते कृतं तत्क्षन्तुमर्हसि ॥ २१ ॥

√yāc I U. - просить;
√kṣam U. I; P. IV - терпеть; прощать, снисходить;

ततोऽब्रवीन्महीपालं च्यवनो भार्गवस्तदा ।

रूपौदार्यसमायुक्तां लोभमोहबलात्कृताम् ॥ २२ ॥

mahī-pāla *m* - царь, хранитель земли;

audārya *n* - благородство, великодушие, щедрость, терпимость;

तामेव प्रतिगृह्णाहं राजन्दुहितरं तव ।

क्षमिष्यामि महीपाल सत्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥ २३ ॥

ऋषेर्वचनमाज्ञाय शर्यातिरविचारयन् ।

ददौ दुहितरं तस्मै च्यवनाय महात्मने ॥ २४ ॥

vi√cāraya *caus.* - мешкать, медлить;

प्रतिगृह्य च तां कन्यां च्यवनः प्रससाद ह ।

प्राप्तप्रसादो राजा स ससैन्यः पुनराब्रजत् ॥ २५ ॥

pra√sad I P. - быть милостливым, очищаться (о воде);

prasāda *m* - милость, благосклонность, спокойствие; ясность, чистота;

सुकन्यापि पतिं लब्ध्वा तपस्विनमनिन्दिता ।

नित्यं पर्यचरत्प्रीत्या तपसा नियमेन च ॥ २६ ॥

anindita - безукоризненный, безупречный;

pari√car I P. - ходить; ухаживать за к.-л.;

अग्नीनामतिथीनां च शुश्रूषुरनसूयिका ।

समाराधयत क्षिप्रं च्यवनं सा शुभानना ॥ २७ ॥

anasūya - безропотный, неворчливый, довольный;

samā√rādhaya - примирить, умиловить, расположить к себе;

इति श्रीमहाभरते आरण्यकपर्वणि द्वाविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

लोमश उवाच

कस्यचित्त्वथ कालस्य सुराणामश्विनौ नृप ।

कृताभिषेकां विवृतां सुकन्यां तामपश्यताम् ॥ १ ॥

abhiṣeka *m* - омовение, окропление, помазание, посвящение;

vi√var U. V - объяснять; раскрывать, открывать;

तां दृष्ट्वा दर्शनीयाङ्गी देवराजसुतामिव ।

ऊचतुः समभिद्रुत्य नासत्यावश्विनाविदम् ॥ २ ॥

samabhi√dru U. I - бежать, торопиться, наступать;

pāsatya - добрый, дружелюбный, готовый помочь; *эпитет Ашвинов, позже - имя одного из Ашвинов;*

कस्य त्वमसि वामोरु किं वने वै करोषि च ।

इच्छाव भद्रे ज्ञातुं त्वां तत्त्वमाख्याहि शोभने ॥ ३ ॥

vāmorū (vāma-urū) - прекраснобёдрая;

bhadra - добрый, счастливый; *Вос.* друг мой, добрейший, милый; *n* благо, счастье;

ā√khyā P. II - называть, говорить;

ततः सुकन्या संवीता तावुवाच सुरोत्तमौ ।

शर्यातितनयां वित्तं भार्या च च्यवनस्य माम् ॥ ४ ॥

samvīta (p.p. от sam√vy U. I) покрытый, одетый; *n* одежда, платье;
tanaya *m* - сын; *f* ā дочь;

अथाश्विनौ प्रहस्येतामब्रूतां पुनरेव तु ।

कथं त्वमसि कल्याणि पित्रा दत्ता गताध्वने ॥ ५ ॥

kalyāṇa - *f* ī счастливый; добрый; красивый, прекрасный; *n* счастье

भ्राजसे वनमध्ये त्वं विद्युत्सौदामिनी यथा ।

न देवेष्वपि तुल्यां हि त्वया पश्याव भामिनि ॥ ६ ॥

√bhrāj Ā. I - блеснуть, сиять;

saudāminī, saudāmanī (от sudāman - Индра, облако) - сверкающая, рожденная тучей; *f* молния;
bhāminī *f* - красавица, пылкая женщина;

सर्वाभरणसंपन्ना परमाम्बरधारिणी ।

शोभेथास्त्वनवद्याङ्गि न त्वेवं मलपङ्किनी ॥ ७ ॥

sampanna (p.p. от sam√pad) - превосходный, совершенный, одаренный, полный ч.-л.;
ambara *n* небосвод; одеяние, одежда;
anavadya - безукоризненный, безупречный;
mala-paṅkin - грязный;

कस्मादेवंविधा भूत्वा जराजर्जरितं पतिम् ।

त्वमुपास्से ह कल्याणि कामभोगवहिष्कृतम् ॥ ८ ॥

jarā *f* - старость, дряхлость;

jarjarita - дряхлый, немощный, испортившийся, пришедший в упадок, разорванный на куски;

upās (upa√ās) Ā II - почитать, служить, оказывать честь;

vahiṣkṛta (искаженное bahiṣkṛta) - исключенный, отвергнутый, отказавшийся;

असमर्थं परित्राणे पोषणे च शुचिस्मिते ।

साधु च्यवनमुत्सृज्य वरयस्वैकमावयोः ।

पत्यर्थं देवगर्भाभि मा वृथा यौवनं कृथाः ॥ ९ ॥

asamartha - неспособный, не в состоянии;

paritrāṇa *n* - защита, спасение;

poṣaṇa *n* - выращивание, воспитание, поддержка, помощь;

ābha - сияющий, выглядящий как; похожий, подобный;

vṛthā *adv.* - напрасно, тщетно, зря; случайно, некстати;

एवमुक्ता सुकन्या तु सुरौ ताविदमब्रवीत् ।

रताहं च्यवने पत्यौ मैवं मां पर्यशङ्किथाः ॥ १० ॥

pari√śaṅk I Ā. - сомневаться, подозревать, не доверять (форма 2 sg. aor. употреблена в значении инъюнктива 2 du);

तावब्रूतां पुनस्त्वेनामावां देवभिषग्वरौ ।

युवानं रूपसंपन्नं करिष्यावः पतिं तव ॥ ११ ॥

bhīṣaj - целительный; *m* врач, целебные средства;

ततस्तस्यावयोश्चैव पतिमेकतमं वृणु ।

एतेन समयेनैनमामन्त्रय वरानने ॥ १२ ॥

samaya *m* - соглашение, установление, условие, договор; закон, правило, обычай; обстоятельство; время, срок;

ā\mantraya *den.* - начинать говорить с к.-л., приглашать, прощаться;

सा तयोर्वचनाद्राजन्नुपसंगम्य भार्गवम् ।

उवाच वाक्यं यत्ताभ्यामुक्तं भृगुसुतं प्रति ॥ १३ ॥

तच्छ्रुत्वा च्यवनो भार्यामुवाच क्रियतामिति ।

भर्त्रा सा समनुज्ञाता क्रियतामित्यथाब्रवीत् ॥ १४ ॥

श्रुत्वा तदश्विनौ वाक्यं तत्तस्याः क्रियतामिति ।

ऊचतू राजपुत्रीं तां पतिस्तव विशत्वपः ॥ १५ ॥

ततोऽम्भश्च्यवनः शीघ्रं रूपार्थी प्रविवेश ह ।

अश्विनावपि तद्राजन्सरः प्राविशतां प्रभो ॥ १६ ॥

ambhas *n* - вода;

arthin - усердный, ревностный; желающий, добивающийся;

prabhu - более могущественный, чем (+Abl.), способный; *m* господин, повелитель, царь, бог;

ततो मुहूर्तादुत्तीर्णाः सर्वे ते सरसस्ततः ।

दिव्यरूपधराः सर्वे युवानो मृष्टकुण्डलाः ।

तुल्यरूपधराश्चैव मनसः प्रीतिवर्धनाः ॥ १७ ॥

ut\tar P. I VI - выйти, перейти, подняться;

marj (VI U. p.p. mṛṣṭa) - тереть, стирать, вытирать; украшать;

kuṇḍala *n* - кольцо, круг, обруч, серьга;

तेऽब्रुवन्सहिताः सर्वे वृणीष्वान्यतमं शुभे ।

अस्माकमीप्सितं भद्रे पतित्वे वरवर्णिनि ।

यत्र वाप्यभिकामासि तं वृणीष्व सुशोभने ॥ १८ ॥

sahita - соединенный, сопровождаемый, вместе с к.-л.;

vara-varṇin - красивый, имеющий хороший цвет (лица);

abhikāma - склонный; *m* склонность, симпатия, любовь;

सा समीक्ष्य तु तान्सर्वास्तुल्यरूपधरान्स्थितान् ।

निश्चित्य मनसा बुद्ध्या देवी वव्रे स्वकं पतिम् ॥ १९ ॥

niś\ci U. V - заключать, решать;

devī *f* - богиня; царица, царевна;

लब्ध्वा तु च्यवनो भार्या वयोरूपं च वाञ्छितम् ।

हृष्टोऽब्रवीन्महातेजास्तौ नासत्याविदं वचः ॥ २० ॥

यथाहं रूपसंपन्नो वयसा च समन्वितः ।
कृतो भवद्भ्यां वृद्धः सन्भार्या च प्राप्तवानिमाम् ॥ २१ ॥
तस्माद्युवां करिष्यामि प्रीत्याहं सोमपीथिनौ ।
मिषतो देवराजस्य सत्यमेतद्वीमि वाम् ॥ २२ ॥

pīthin - пьющий ч.л.;

√miṣ P. VI - открывать глаза, смотреть на;

तच्छ्रुत्वा हृष्टमनसौ दिवं तौ प्रतिजग्मतुः ।
च्यवनोऽपि सुकन्या च सुराविव विजहतुः ॥ २३ ॥

इति श्रीमहाभारते आरण्यकपर्वणि त्रयोविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

लोमश उवाच

ततः श्रुत्वा तु शर्यातिर्वयःस्थं च्यवनं कृतम् ।
संहृष्टः सेनया सार्धमुपायाद्भार्गवाश्रमम् ॥ १ ॥

vayaḥstha - взрослый, сильный;

च्यवनं च सुकन्यां च दृष्ट्वा देवसुताविव ।
रेमे महीपः शर्यातिः कृत्स्नां प्राप्य महीमिव ॥ २ ॥
ऋषिणा सत्कृतस्तेन सभार्यः पृथिवीपतिः ।
उपोपविष्टः कल्याणीः कथाश्रवणे महामनाः ॥ ३ ॥

upopaviś (upa-upa-viś) P. VI - садиться рядом, располагаться возле к.-л.;
kalyāṇa, f ī - счастливый; добрый, благоприятный; красивый, прекрасный;

अथैनं भार्गवो राजन्नुवाच परिसान्त्वयन् ।
याजयिष्यामि राजंस्त्वां संभारानुपकल्पय ॥ ४ ॥

pari√sāntvaya (den. act.) успокаивать, утешать;

sambhāra m - приготовление, собрание; имущество; большое количество;

upa√kalpayā (caus. om upa√kalp) - готовить, доставать, доставлять;

ततः परमसंहृष्टः शर्यातिः पृथिवीपतिः ।
च्यवनस्य महाराज तद्वाक्यं प्रत्यपूजयत् ॥ ५ ॥
प्रशस्ते ऽहनि यज्ञीये सर्वकामसमृद्धिमत् ।
कारयामास शर्यातिर्यज्ञायतनमुत्तमम् ॥ ६ ॥

pra√śams I P - восхвалять, прославлять, провозглашать;

yajñīya, f ā - подходящий для жертвоприношения;

samṛddhimant - богатый, счастливый;

āyatana n - местопребывание, дом, храм;

तत्रैनं च्यवनो राजन्याजयामास भार्गवः ।

अद्भुतानि च तत्रासन्यानि तानि निबोध मे ॥ ७ ॥

adbhuta - дивный, чудный удивительный; невидимый, таинственный; *n* чудо;
ni√budh I P. - выслушать, внять; узнавать;

अगृह्णाच्च्यवनः सोममश्विनोर्देवयोस्तदा ।

तमिन्द्रो वारयामास गृह्यमाणं तयोर्ग्रहम् ॥ ८ ॥

√var U. IX - покрывать; скрывать, прятать; закрывать; окружать; *caus.* задерживать, удерживать;
graha - берущий, хватающий, добывающий, получающий; *m* ложка, черпак как количество ч.-л.
(сомы), взятое из сосуда;

इन्द्र उवाच

उभावेतौ न सोमाहौ नासत्याविति मे मतिः ।

भिषजौ देवपुत्राणां कर्मणा नैवमर्हतः ॥ ९ ॥

च्यवन उवाच

मावमंस्था महात्मानौ रूपद्रविणवत्तरौ ।

यौ चक्रतुर्मा मघवन्वृन्दारकमिवाजरम् ॥ १० ॥

ava√man Ā. I, IV, VIII - презирать, не ценить;
draviṇavant - обладающий богатствами, сильный;
vṛndāraka - первый, лучший среди к.-л.; *m* божество;
ajara - вечно молодой, нестарый, неувядающий;

ऋते त्वां विबुधांश्चान्यान्कथं वै नार्हतः सवम् ।

अश्विनावपि देवेन्द्र देवौ विद्धि पुरन्दर ॥ ११ ॥

ṛte - за исключением, кроме, без (+Acc., Abl.)
vibudha - мудрый; *m* мудрец, божество;
sava *m* - выжимание сомы;
purandara - разрушитель городов/крепостей; *эпитет Индры*;

इन्द्र उवाच

चिकित्सकौ कर्मकरौ कामरूपसमन्वितौ ।

लोके चरन्तौ मर्त्यानां कथं सोममिहार्हतः ॥ १२ ॥

cikitsaka *m* - лекарь, врач;
karmakara - делающий работу; *m* работник, мастеровой, ремесленник;

लोमश उवाच

एतदेव यदा वाक्यमाग्नेडयति वासवः ।

अनादृत्य ततः शक्रं ग्रहं जग्राह भार्गवः ॥ १३ ॥

ā√mreḍaya *caus.* P. - повторять;
vāsava *m nom.pr.* эпитет Индры - главы восьми васу;
ā√dar (IV Ā. ādriyate) - заботиться, относиться внимательно, почитать;

ग्रहीष्यन्तं तु तं सोममश्विनोरुत्तमं तदा ।

समीक्ष्य बलभिदेव इदं वचनमब्रवीत् ॥ १४ ॥

balabhid - уничтожитель демона Балы (эпитет Индры);

आभ्यामर्थाय सोमं त्वं ग्रहीष्यसि यदि स्वयम् ।

वज्रं ते प्रहरिष्यामि घोररूपमनुत्तमम् ॥ १५ ॥

prā√har I P. - наносить удар, поражать; пустить на к.-л.

एवमुक्तः स्मयन्निन्द्रमभिवीक्ष्य स भार्गवः ।

जग्राह विधिवत्सोममश्विभ्यामुत्तमं ग्रहम् ॥ १६ ॥

√smi I Ā. - улыбаться; смеяться;

ततो ऽस्मै प्राहरद्वज्रं घोररूपं शचीपतिः ।

तस्य प्रहरतो बाहुं स्तम्भयामास भार्गवः ॥ १७ ॥

√stambh V; IX P. - останавливать, ставить; устраивать; укреплять, поддерживать ;

संस्तम्भयित्वा च्यवनो जुहुवे मन्त्रतो ऽनलम् ।

कृत्यार्थी सुमहातेजा देवं हिंसितुमुद्यतः ॥ १८ ॥

anala *m* - огонь;

kṛtyā *f* - дело, действие, волшебство;

arthin - усердный, ревностный; желающий, добивающийся;

√hiṃs VII P. - причинять вред, убивать;

ud√yam I P. - поднимать, трудиться над ч.-л., предпринимать усилия в ч.-л.;

ततः कृत्या समभवदृषेस्तस्य तपोबलात् ।

मदो नाम महावीर्यो बृहत्कायो महासुरः ।

शरीरं यस्य निर्देष्टुमशक्यं तु सुरासुरैः ॥ १९ ॥

mada *m* - опьянение; страсть, безумие; веселье, упоение; *пот.пр демона*;

nir√diś VI P. - указывать, показывать; определять, обозначать;

तस्यास्यमभवद्धोरं तीक्ष्णाग्रदशनं महत् ।

हनोरेका स्थिता तस्य भूमावेका दिवं गता ॥ २० ॥

āśya *n* - рот, пасть; лицо;

tīkṣṇa - острый, остроконечный;

daśana *n* - зуб;

hanu *f* - челюсть;

चतस्र आयता दंष्ट्रा योजनानां शतं शतम् ।

इतरे त्वस्य दशना बभूवुर्दशयोजनाः ।

प्राकारसदृशाकाराः शूलाग्रसमदर्शनाः ॥ २१ ॥

āyata (*p.p. от ā√yam*) продолговатый, вытянутый;

yojana *n* - мера длины примерно в 17 км.;

prākāra *m* - городская или крепостная стена, вал;

ākāra *m* - форма, вид, выражение лица, внутреннее состояние.

śūla *m, n* - кол, вертел, дротик;

बाहू पर्वतसंकाशावायतावयुतं समौ ।

नेत्रे रविशशिप्रख्ये वक्रमन्तकसन्निभम् ॥ २२ ॥

saṃkāśa - похожий, подобный;

ayuta - бесчисленный, несметный; *n* несметное количество, множество;
ravi *m* - солнце;
prakhya - похожий на ч.-л., одинаковый;
saṃnibha - похожий, подобный;

लेलिहञ्जिह्वया वक्त्रं विद्युच्चपललोलया ।

व्यात्ताननो घोरदृष्टिर्ग्रसन्निव जगद्धलात् ॥ २३ ॥

lelihan - p.pr.act intens. от √lih;
jihvā *f* язык;
capala - движимый, двигающийся;
lola - колеблющийся, беспокойный; стремящийся к ч.-л., жаждущий;
vyāta - широко раскрытый, разинутый; *n* пасть, глотка;
√gras U. I - есть, пожирать, поглощать;

स भक्षयिष्यन्संकुद्धः शतक्रतुमुपाद्रवत् ।

महता घोररूपेण लोकाञ्शब्देन नादयन् ॥ २४ ॥

śatakratu - очень сильный; *m* *nom. pr.* эпитет Индры, Свершитель ста жертвоприношений;
upa√dru I P. - спешить, торопиться; кидаться, бросаться;
√nādaya (caus. *om* *pad*) - наполнять криком, заставлять звучать;

इति श्रीमहाभारते आरण्यकपर्वणि चतुर्विंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

लोमश उवाच

तं दृष्ट्वा घोरवदनं मदं देवः शतक्रतुः ।

आयान्तं भक्षयिष्यन्तं व्यात्ताननमिवान्तकम् ॥ १ ॥

भयात्संस्तम्भितभुजः सृक्विणी लेलिहन्मुहुः ।

ततो ऽब्रवीद्विराजश्च्यवनं भयपीडितः ॥ २ ॥

sṛkvi *n* - уголок рта;

सोमार्हावश्विनावेतावद्य प्रभृति भार्गव ।

भविष्यतः सत्यमेतद्वचो ब्रह्मन्ब्रवीमि ते ॥ ३ ॥

arha - заслуживающий;

न ते मिथ्या समारम्भो भवत्वेष परो विधिः ।

जानामि चाहं विप्रर्षे न मिथ्या त्वं करिष्यसि ॥ ४ ॥

mithyā *adv.* - ложно, обманным образом, неверно, напрасно;
samārambha *m* - предприятие, начало;
vidhi *m* - обряд, ритуал, правило, постановление, закон; образ действия; судьба, Брахма;

सोमार्हावश्विनावेतौ यथैवाद्य कृतौ त्वया ।

भूय एव तु ते वीर्यं प्रकाशेदिति भार्गव ॥ ५ ॥

pra√kāś I, IV Ā. - быть видимым; появляться;

सुकन्यायाः पितृश्चास्य लोके कीर्तिः प्रथेदिति ।

अतो मयैतद्विहितं तव वीर्यप्रकाशनम् ।

तस्मात्प्रसादं कुरु मे भवत्वेतद्यथेच्छसि ॥ ६ ॥

√prath (I P. prathate) - быть знаменитым, распространенным;

एवमुक्तस्य शक्रेण च्यवनस्य महात्मनः ।

स मन्युर्व्यगमच्छीघ्रं मुमोच च पुरन्दरम् ॥ ७ ॥

manyu *m* - гнев (+Loc.);

śighra - быстрый; *Acc. adv.* быстро, стремительно, скоро;

मदं च व्यभजद्राजन्पाने स्त्रीषु च वीर्यवान् ।

अक्षेषु मृगयायां च पूर्वसृष्टं पुनः पुनः ॥ ८ ॥

vi√bhaj I P. - разделять, распределять;

pāna *n* - питье, выпивка;

akṣa *m* - очко, кость; игра в кости;

mṛgayā *f* - охота;

तदा मदं विनिक्षिप्य शक्रं संतर्प्य चेन्दुना ।

अश्विभ्यां सहितान्देवान्याजयित्वा च तं नृपम् ॥ ९ ॥

vini√kṣip VI U - бросать, умирять, вкладывать, запирать;

saṃ√tarpaṇa - подкрепить, насытить;

indu *m* - капля (особенно сомы), луна;

विश्ल्याप्य वीर्यं सर्वेषु लोकेषु वदतां वरः ।

सुकन्यया सहारण्ये विजहारानुरक्तया ॥ १० ॥

vi√khyā II P. - замечать, освещать, показывать;